

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства і екології
Кафедра лісівництва, лісових культур і таксаціїлісу

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ВАСИЛЕНКО АРТЕМ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 630:331.45

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛІСОСІЧНИХ РОБІТ В ДП
“ОЛЕВСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК” В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Спеціальність 205 - Лісове господарство

Подается на здобуття освітнього ступеня “Бакалавр”

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. М. Василенко

Керівник роботи:

Бездітко Людмила Володимирівна

канд.вет. наук, старший викладач

Житомир -2023

Висновок кафедри

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри _____
№ __ від «__» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ Сірук Юрій Вікторович
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

«__» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Василенко Артем Миколайович** захистив

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище,
ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Василенко А. М. : «Особливості проведення лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 205 – лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

В роботі наведено особливості організації та проведення лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах. Встановлено, що лісгосп переведений на особливий режим роботи в умовах воєнного часу та співпрацює рятувальниками для спільних дій при проведенні лісгосподарської діяльності, безпечного перебування працівників і заготівлі лісу на території лісу, де можуть знаходитись вибухонебезпечні предмети.

Ключові слова : безпека праці, охорона праці, лісосічні роботи, інструктажі, інструкції, пожежна безпека

ANNOTATION

Vasylenko A. M. : «Peculiarities of logging operations in State Enterprise "Olevskii Forestry Agricultural Complex" in modern conditions». Qualification work to obtain an educational bachelor's degree in specialty 205 - forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The paper describes the peculiarities of the organization and conduct of logging operations in SE "Olevskii Forest Agricultural Complex " in modern conditions. It has been established that the forest farm has been transferred to a special mode of operation in wartime conditions and cooperates with rescuers for joint actions in carrying out forestry activities, safe stay of workers and harvesting of wood in the territory of the forest where explosive objects may be located.

Key words : labor safety, labor protection, logging operations, briefings, instructions, fire safety

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ЗАГОТІВЛІ ЛІСУ	8
1.1. Стан охорони праці в лісовому господарстві при лісозаготівлі	8
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	11
2.1. Стисла характеристика ДП “Олевське лісове господарство АПК”	11
РОЗДІЛ 3. БЕЗПЕКА ПРАЦІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛІСОСІЧНИХ РОБІТ В ДП “ОЛЕВСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК” В СУЧАСНИХ УМОВАХ	17
3.1. Навчання та допуск працівників до заготівлі лісу	17
3.2. Особливості безпечного виконання лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах	20
3.3. Стан пожежної безпеки в ДП “Олевський лісгосп АПК”	24
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ

табл. – таблиця;

рис. – рисунок;

АПК – Аграрно промисловий комплекс;

ДП – Дочірнє підприємство;

ДСНС – Державна служба надзвичайних ситуацій;

ЗІЗ – Засоби індивідуального захисту;

НАОП – Нормативно-правові акти охорони праці;

СУОП – Система управління охороною праці.

ВСТУП

В сучасних умовах на підприємствах лісової галузі нашої країни спостерігається досить небезпечна ситуація, за якої заготівля лісу залишається найнебезпечнішим видом робіт. З початком введення воєнного стану важливим фактором погіршення роботи в галузі, особливо прикордонних територій є вибухонебезпечні предмети та міни, які забрали і скалічили безліч людських життів[3, 4]. На жаль, цей жах триває і зараз! Але, не зважаючи на цю ситуацію на лісопереробних підприємствах продовжуються роботи по заготівлі лісу. Після ракетних обстрілів залишається значна кількість пошкоджених дерев, які необхідно зрізувати. За таких умов потрібна правильна організація і проведення безпечного виконання лісосічних робіт, щоб не тільки уникнути травмування, а й смертельних випадків при наближенні до вибухонебезпечних предметів та мін.

Актуальність роботи полягає в дослідженні особливостей організації та проведення лісосічних робіт з дотриманням вимог безпеки в умовах переведення суб'єкта господарювання на особливий режим роботи воєнного стану, оцінці основних заходів і засобів роботи з охорони праці та їх впливу на результати ведення лісового господарства в сучасних умовах.

Мета роботи – вивчити особливості проведення лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах.

Реалізація поставленої мети базувалась на основних завданнях:

- вивчити процес навчання та допуску працівників до роботи;
- дослідити та оцінити особливості проведення лісосічних робіт в сучасних умовах;
- дослідити стан пожежної безпеки при виконанні лісосічних робіт.

Об'єкт досліджень – дії керівника і працівників для забезпечення здорових і безпечних умов праці.

Предмет досліджень – умови праці при лісозаготівлі в сучасних умовах.

Методи досліджень. У кваліфікаційній роботі використані монографічний, порівняльний, табличний, емпіричний методи досліджень лісогосподарських процесів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. **Василенко А. М.** Безпека праці при заготівлі лісу в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 68-70.

2. Бездітко Л. В., **Василенко А. М.**, Корбун В. І. Виробничий ризик в галузі лісового господарства. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 33-35.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведений аналіз виконання лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” дозволяє зробити практичні рекомендації з удосконалення роботи при заготівлі лісу в сучасних умовах, де можливе зіткнення працівників з небезпечними вибухонебезпечними предметами.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із анотації, переліку позначень та скорочень, вступу, 3 розділів, висновків, оформлена рисунками і таблицями. Робота викладена на 32 сторінках комп’ютерного тексту, з них основна частина – на 23 сторінках. Список літератури - 40 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ЗАГОТІВЛІ ЛІСУ

1.1. Стан охорони праці в лісовому господарстві при лісозаготівлі

Сьогодні безпека та здоров'я працівників у лісовому господарстві характеризується зростанням ролі охорони праці на підприємствах галузі. Лісове господарство є галуззю з великими виробничими ризиками. Щорічно на лісозаготівельних роботах втрачають працездатність та гинуть сотні людей. За кількість смертельно травмованих працівників галузь лісового господарства знаходиться на одному з перших місць серед усіх галузей промисловості в Україні[30, 36-38].

Велика кількість робіт, що виконуються в галузі, пов'язана з тяжким фізичним навантаженням і підвищеною напруженістю, що спричиняють різні види виробничих травм у працівників. Тому, рівень виробничого травматизму в галузі є одним із травмонебезпечних та знаходиться на п'ятому місці по кількості травмованих працівників[30, 36-38].

Згідно статистичних даних Державної служби України з питань праці, аналіз виробничого травматизму показує, що у 2021 році відбулося збільшення кількості потерпілих у галузі до 90 травмованих на 100 тис. працюючих. У 2021 році спостерігається негативна тенденцію до збільшення показника смертельного травматизму до 32 випадків на 100 тис. працюючих і має хвилеподібне коливання у наступні роки[22].

Аналізуючи дані за 2020-2022 рр., можна стверджувати, що 54% смертельних випадків трапилися із лісорубами на території лісових масивів під час заготівлі деревини і тільки 20% випадків виникли з працівниками на території виробничих цехів і службових територій підприємства. Це працівники державних лісгоспів, які недотримуються елементарних вимог безпеки при проведенні лісосічних робіт [22].

Протягом останніх років, кількість травмованих серед працівників галузі припадає на осіб із стажем роботи до п'яти років. Що стосується вікових показників, то більшість виробничі травми отримують працівники від 30 до 50 років[5, 25].

У сучасних умовах на підприємствах лісового господарства нещасні випадки трапляються за рахунок порушення працівниками вимог безпеки, через порушення технологічного процесу, відсутність контролю з боку керівників структурних підрозділів відповідальних за організацію безпечного проведення робіт[3, 4, 30].

Серед недоліків, які спостерігають і регулярно повторюються у лісовому господарстві є допуск до роботи найманих працівників, які не проходять інструктажів з охорони праці та спеціального навчання, а журнали про реєстрацію інструктажів з охорони праці ведуться з порушенням, наймані особи не проходять медичних оглядів, не ознайомлені про умови праці та вплив небезпечних виробничих чинників [14].

На підприємствах недержавних форм власності відбір кадрів здійснюють незалежно від напряму освітньої підготовки та рівня базової освіти претендентів тощо[29, 39]. Саме брак належної фахової підготовки посадових осіб на виробництві не дає можливості підприємству максимально ефективно розвиватися, створювати належні та безпечні умови праці, а також гарантувати відповідний рівень безпеки праці[11, 26, 27].

Найбільш типовими порушеннями у лісовому господарстві є відсутність технологічних карт виробничого процесу, допуск до лісозаготівельних робіт осіб без професійної підготовки, відсутність проведення контролю керівником робіт за комплектністю бригади лісорубів, наявністю і справністю бензопил та допоміжних звалювальних засобів.

В останні роки професія лісоруба залишається найбільш травмонебезпечною. До цієї категорії також відносяться працівники лісового господарства: як лісник, майстер лісу.

У лісгоспах найбільшого травмування зазнають працівники під час звалювання дерев (до 76%), а частина з них (55%) отримує травми через порушення технологічного процесу під час звалювання особливо-небезпечних дерев та нехтування допоміжними засобами звалювання деревини; перебування помічника в небезпечній зоні при звалюванні дерев (42%)[22, 28].

У нормативних документах з охорони праці викладені основні вимоги, які регулюють процес звалювання дерев, але через недотримання вимог безпеки праці і виникають виробничі травми, смертельні випадки. Знання та виконання правил з охорони праці є основоположною складовою безпеки праці під час виробничих процесів у лісовому господарстві [22].

У лісовій галузі не можна ставитись до охорони праці легковажно, як до якоїсь обузи, до якої силують дотримуватись, виконувати і оформлювати безліч різної документації. Потрібно чітко знати, що якісне і вчасне виконання заходів безпеки праці з повним і вчасним оформленням документації може врятувати життя людини і зберегти здоров'я, а це є головним пріоритетом у лісгосподарському виробництві.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Стисла характеристика ДП “Олевське лісове господарство АПК”

Дочірнє підприємство “Олевський лісове господарство (далі лісгосп) АПК” територіально розміщено в північно-західній частині Житомирської області на території Олевського та Коростенського адміністративного району. Територія лісгоспу віднесена до Українського Полісся і розташована в басейні річки Уборть – правої притоки річки Прип'ять. Загальна площа підприємства – 34739 га. В структуру підприємства входять лісництва: Копищанське, Корощинське, Сущанське, Кишинське (табл. 1). До складу лісгоспу також входять: нижній склад та автотранспортний гараж, який налічує 20 одиниць автотехніки з гідроманіпуляторами для вивезення деревини [15]. Для проведення комплексу лісокультурних робіт в кожному лісництві функціонує 4 лісові розсадники загальною площею 2 га та 4 теплиці.

Таблиця 1.

Структура та загальна площа ДП “Олевський лісгосп АПК”

№ п/п	Назва лісництва	Загальна площа, га	Місцезнаходження, адміністративний район	Кількість майстерських ділянок /кількість обходів
1.	Копищанське	9528,7 га	Коростенського та Олевського	2/11
2.	Корощинське	7300,5 га	Коростенського та Олевського	3/15
3.	Сущанське	9315,0 га	Коростенського та Олевського	2/11
4.	Кишинське	8594,8 га	Коростенського та Олевського	2/17
5.	Загальна площа лісгоспу	34739 га		9/54

Адміністративна будівля ДП “Олевський лісгосп АПК” наведена на рис. 1.

Рис. 1. Адміністративна будівля ДП “Олевський лісгосп АПК”

В лісгоспі створені три заказники місцевого значення. На території Копищанського лісництва розміщується два об'єкти природно-заповідного фонду: лісовий заказник “Урочище Гала” (рис. 2.) загальною площею – 1454,0 га та гідрологічний заказник “Урочище Хилятин” сумарною площею – 591,0 га. До об'єктів природно-заповідного фонду Сущанського лісництва входить лісовий заказник місцевого значення “Сущанський” загальною площею 139,5 га[15].

Рис. 2. Лісовий заказник “Урочище Гала”

Діяльність лісового господарства в основному зосереджена на безперервне, розширене відтворення (лісовідновлення, лісорозведення),

раціональне і невиснажливе використання лісових ресурсів, охорону та захист лісу від пожеж, шкідників, хвороб, заготівля та переробка деревини.

Основними ґрунтоутворюючими породами на території ДП “Олевський лісгосп АПК” є дернові, дерново-підзолисті, торфоболотні та низинні торф’яники, піщані, та глинисто-піщані ґрунти.

Ліси займають 73% площі території району. Структура лісового фонду представлена в таблиці 2.

Таблиця 2.

Структура лісового фонду лісгоспу

Категорії лісів	Площа за даними лісовпорядкування	
	га	%
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення ліси		
Заказники:	2045,0	5,9
- “Урочище Гала”	1454,0	4,19
- “Урочище Хилятин”	591,0	1,7
- “Сущанський”	139,5	0,41
Рекреаційно-оздоровчі ліси		
Ліси у межах населених пунктів	199,8	0,58
Лісопаркова частина лісів зелених зон	86,2	0,25
Лісогосподарська частина лісів зелених зон	90,6	0,26
Рекреаційно-оздоровчі ліси, поза межами зелених зон	23,0	0,07
Захисні ліси		
Ліси уздовж берегів річок, навколо озер, водойм та ін.	6250,1	1,8
Експлуатаційні ліси		
Експлуатаційні ліси	26244,1	75,5
Площа земель лісового фонду	34739,0	100,0
З них вкриті лісовою рослинністю	29796,0	85,8

Розподіл загальної площі лісового фонду за категоріями лісів показує, що лісові землі використовуються лісгоспом в практичній діяльності досить ефективно.

Клімат на території Олевського району помірно континентальний, з помірно вологим літом та м'якою зимою. Можливі заморозки пізньою весною або ранньою осінню, різкі перепади температур негативно впливають на ріст деревних культур.

З метою попередження лісових пожеж встановлюється та регулярно оновлюється наглядна агатація з пожеженої безпеки. Впроваджено постійний моніторинг лісових масивів та пожежний контроль у лісах за допомогою відеонагляду, радіостанцій. Для боротьби з лісовими пожежами функціонує дві лісові пожежні станції, закуплена автотехніка (пожежні автомобілі, трактори) та спецобладнання (цистерни для води з мотопомпами).

Лісівники лісгоспу разом з учнями Олевського району успішно реалізують Програму Президента "Зелена країна", щорічно приймаючи активну участь в Міжнародній екологічній акції з "Висадження дерев одним мільйоном людей за одну добу" в рамках Всесвітнього проєкту «Greening of the Planet», зробили вагомий внесок в український рекорд і в 4 лісництвах на загальній площі 11,2 га висадили 64 тис. шт. сіянців сосни звичайної, дуба черешчатого та лісову яблуню (рис. 3).

Частина ділянок зелених масивів в межах населених пунктів, лісопаркова частина лісів, окремі ділянки вздовж лісових доріг та доріг загального користування використовується для облаштування рекреаційних пунктів. Для тимчасового відпочинку лісівників та населення встановлюють альтанки, навіси, лісові меблі, а також наглядні інформаційні білборди, постери.

Лісогосподарська діяльність підприємства в основному включає заготівлю деревини найманими бригадами за умовами трудового договору, а контроль за їх роботою веде лісова охорона.

Рис. 3. Участь працівників лісгоспу та учнів в акції зі зеленіння планети

Річний обсяг лісокористування складає 70-80 тис.м³, а від рубок головного користування – 40 тис.м³. Основними заготівельними сортаментами лісогосподарської продукції є ділова деревина, дров'яна деревина промислового і непромислового використання. Для населення ДП “Олевський лісгосп АПК” у якості палива реалізує дров'яну деревину непромислового використання [15].

Лісівники виконують не тільки лісогосподарські функції, а й піклуються про мешканців тваринного світу. На території лісгоспу можна зустріти дикого кабана, козулю, лося. Для цих тварин облаштовані кормові майданчики в яких викладають сіно, лизунець солі, жолуді та зернові культури.

Керівництво лісгоспу приділяють особливу увагу стану охорони праці та дотриманню нормативно-правових актів всіма працівниками.

Аналізуючи огляд літературних джерел та оцінюючи стан охорони праці в лісовому господарстві, **програма досліджень** полягала у вивченні процесу навчання з питань охорони праці та пожежної безпеки, допуску працівників до виконання робіт із заготівлі лісу в ДП “Олевський лісгосп АПК” за сучасних умов воєнного стану.

Для написання кваліфікаційної роботи вивчали перелік наявних законодавчих і спеціально розроблених нормативно-правових актів з охорони праці [6, 7, 23], що діють в межах підприємства і якими керуються у своїй роботі керівник і трудовий колектив лісгоспу. Серед них можна виділити:

- Правила охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості (НПАОП 02.0-1.04-05);
- Типове положення про спеціальне навчання та перевірку знань працівників з питань охорони праці;
- Типове положення про навчання, інструктажі та перевірку знань з пожежної безпеки на підприємствах, установах та організаціях;
- Положення про забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Слід відзначити, що нами вивчено розроблені та діючі галузеві нормативно-правові акти з охорони праці:

- Положення про систему управління охороною праці в ДП “Олевський лісгосп АПК”;
- Положення про організацію та проведення первинного і позапланового інструктажів з охорони праці;
- Положення про попередній та періодичний медичний огляд;
- Положення про безкоштовну видачу засобів індивідуального захисту працівникам;
- Положення про протипожежні інструктажі та здачу пожежно-технічного мінімуму;
- Примірні інструкції з охорони праці під час проведення заготівлі лісу;
- Наказ про пожежну безпеку в лісгоспі.

Наступним етапом роботи було дослідження та оцінка проведення лісосічних робіт працівниками лісгоспу в сучасних умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 3.

БЕЗПЕКА ПРАЦІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛІСОСІЧНИХ РОБІТ В ДП “ОЛЕВСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК” В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Навчання та допуск працівників до заготівлі лісу

На сьогоднішній день процес заготівлі лісу залишається найнебезпечнішим видом робіт у галузі лісового господарства. З початком введення воєнного стану в Україні, працівники ДП “Олевський лісгосп АПК” були переведені на особливий режим роботи. Але, не зважаючи на цю ситуацію, в лісгоспі продовжуються роботи з рубки лісу[3, 4].

Інженер з охорони праці відповідно до наказу “Про проведення навчання і перевірки знань з охорони праці, працівників лісгоспу” здійснює регулярні виїзні заняття [18, 31, 35]. В процесі навчання працівники повторюють програму інструктажів, новоприйняті особи детально ознайомлюються із законодавчими актами та діючими галузевими нормативно-правовими актами[10, 18, 24]. Особливу увагу приділяють інформації з профілактики виробничого травматизму під час лісозаготівлі, експлуатації деревообробного обладнання, використання вантажопіднімальних механізмів; профілактиці лісових пожеж; дотримання правил мінної безпеки; можливості надати першу домедичну допомогу потерпілим при травмуванні під час виконання лісосічних робіт; профілактики професійних захворювань, спричинених кровососучими комахами (особливості інфікування працівників на лайм-бореліоз від кліщів).

Спеціальне курсове навчання проводиться серед працівників кожного лісництва, згідно затвердженої програми, щодо змін діючого законодавства з охорони праці під час дії воєнного стану та питань з ефективного функціонування лісового господарства в сучасних умовах[18, 31, 35].

Під час навчання вирішуються практичні завдання: проведення розслідування нещасних випадків, що можуть статися під час лісосічних робіт,

традиційним методом (відповідно за Порядком розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджені постановою КМУ від 17.04.2019 р., №337) та методом ідентифікації небезпек та оцінки ризиків, а також обов'язкове відпрацювання на манекені навиків із надання домедичної допомоги [12,13, 40].

Слід відмітити, що після навчання комісія проводить перевірку знань працівників з метою запобігання нещасних випадків під час лісозаготівлі за небезпечних умов праці (рис. 4).

Рис. 4. Навчання працівників з охорони праці

Отримані знання з охорони праці та техніки безпеки разом з практичним досвідом, попереджують виникнення нещасних випадків при виконанні лісогосподарських робіт та знижують рівень професійних захворювань.

В кожному лісництві створені куточки з охорони праці, які укомплектовані підручниками, журналами, газетами, наглядною агітацією у вигляді кольорів та знаків безпеки, плакатів з електро- та пожежної безпеки, вимог безпеки з лісогосподарських робіт для кращого засвоєння матеріалу лісівниками. Отже, робота працівників служби з охорони праці заслуговує уваги та організована на належному рівні.

3. 2. Особливості безпечного виконання лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах

На території лісгоспу після ракетних обстрілів спостерігається значна кількість пошкоджених дерев, які потрібно зрубувати. За таких умов потрібна правильна організація безпечного виконання робіт, щоб уникнути травмування та смертельних випадків при наближенні до вибухонебезпечних предметів [3, 4].

З метою попередження нещасних випадків, інженер з охорони праці під час проведення інструктажів та спеціального навчання інформує лісівників про дотримання вимог безпеки при виконанні лісосічних робіт на замінованій території або залишені вибухонебезпечні предмети та міни.

Відповідно до діючих нормативно-правових актів: Правил охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості (НПАОП 02.0-1.04-05) [32, 33], розроблених інструкцій з охорони праці та наряду-допуску в лісгоспі проводяться лісозаготівля та інші види лісгосподарських робіт [3, 4, 25].

Перед початком лісосічних робіт в лісгоспі створюють карту технологічну процесу з розроблення лісосіки для безпечного виконання рубок лісу та інших робіт, яка узгоджується з інженером з охорони праці. Керівництво забороняє працівникам лісгоспу проводити заготівлю лісу без карти технологічного процесу.

В карті зазначаються нормативно-правові акти відповідно до яких проводиться робота, особливості місця роботи, технологію робіт, вимоги безпеки відповідно до розроблених інструкцій з охорони праці, знарядь праці та захисних споряджень. На бригаду найманих працівників для рубок оформляють наряд-допуск до робіт підвищеної небезпеки. Зміст наряду-допуску передбачає зазначення місця проведення робіт, списку працівників, відповідального керівника робіт, вид робіт, тривалість робочого часу, необхідних засобів

індивідуального захисту та інструментів [1, 2, 9].

Для виконання лісосічних робіт формується бригада лісівників, яка складається з двох працівників. До рубок допускаються особи, які за медичним оглядом придатні до виконання робіт, пройшли інструктажі (вступний і первинний) з охорони праці та обов'язкове стажування. Лісівники працюють з використанням транспортних засобів і бензопил тільки із посвідчення на право керування даними засобами. Рубку дерев бензопилками виконують працівники, які пройшли професійну підготовку (мають 6-й розряд, а помічники – 4-й або 5-й розряд), інструктажі та знають вимоги безпеки при виконанні лісосічних робіт.

Всі працівники лісгоспу страхуються від нещасних випадків та професійних захворювань. В разі отриманої травми з вини роботодавця, потерпілий працівник має право на відшкодування шкоди заподіяної його здоров'ю [40].

Перед початком роботи в небезпечних зонах перебування людей, розміщують попереджувальні знаки безпеки з написом “Прохід і проїзд заборонено. Звалювання лісу” на відстані 60-70 м від місцевості проведення рубок.

Відповідно до законодавства та нормативно-правових актів [19, 20], працівників на період виконання лісосічних робіт забезпечують захисними сигнальними касками та жилетами. В місцях інтенсивного пилоутворення лісівників забезпечують респіраторами та захисними окулярами. Кожну бригаду лісівників забезпечують укомплектованою аптечкою долікарської допомоги, миючими засобами, водою та рушником.

Перед початком рубок керівник лісосічних робіт обов'язково перевіряє справність інструменту та допоміжних пристосувань для звалювання дерев.

Бригада працівників, яка буде прибирати пошкоджені дерева через ракетні обстріли, очищати захаращеність або знімати з дерев завислі гілки

забезпечується: бензиномоторною пилкою марки STIHL, сокирами, бандажем для тріснутих дерев перед їх спилуванням, канатом довжиною не менше 35 м або пересувною мотолебідкою з канатом, звалювальною вилкою та багром висота, яких становить не менше 4 м, канатом довжиною не менше 10 м з трирогим гаком, упором з металевим наконечником для одягання на жердину.

Слід зазначити, що лісівникам забороняється звалювання дерев при швидкості вітру 12,5 м/с і більше, а також в період густого туману з видимістю менше 50 м, зливи та інших стихійних явищах.

Під час звалювання дерев лісівники дотримуються послідовних дій зазначених у Правилах охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості (НПАОП 02.0-1.04-05)[33].

В період воєнного стану лісівники під час виконання лісосічних робіт можуть перебувати на замінованій місцевості або виявляти вибухонебезпечні предмети (снаряди, бомби або їх частини), тому керівництво лісгоспу посилило заходи безпеки для працівників.

Варто відмітити, керівництво співпрацює з територіальними органами ДСНС, МВС, військовою адміністрацією для визначення спільних дій під час воєнного стану. З цією метою представники Головного управління ДСНС України в Житомирській області, проводять семінари-навчання для лісівників, як пересуватися і здійснювати лісозаготівлю на території, де проводились бойові дії і можуть знаходитись нерозірвані боєприпаси та їх частини (рис. 5-6).

Рис. 5. Семінар-навчання лісівників для перебування на території, де велись бойові дії

Рис. 6. Наглядна інформація для лісівників, де велись бойові дії

Крім цього, керівник лісгоспу з відповідними органами визначили найбезпечніший маршрут переміщення працівників до місця виконання заготівлі лісу та ознайомили з ним під час навчання.

Дбати про особисту безпеку повинні і самі працівники. При перебуванні на території, де проводились бойові дії лісівникам заборонено сходити з дороги на узбіччя та заміновані лісові ділянки, ігнорувати знаки мінної небезпеки,

заходити на покинуті позиції та споруди, підходити до пошкодженої військової техніки. Дозволяється лише пересуватися маршрутами дорогами, що були перевірені працівниками з розмінування ДСНС.

Після прибуття на ділянку лісу, працівники уважно оглядають зону роботи на наявність сторонніх підозрілих предметів, залишків бойової техніки чи боєприпасів. Варто відмітити, що під час проведення рубок лісу, працівникам забороняється торкатися виявлених невідомих вибухонебезпечних (підозрілих) предметів, якщо вони мають ознаки схожості з гранатами, мінами тощо. Забороняється дані предмети рухати з місця (піднімати, витягати з землі, переносити чи перекачувати з місця), розкривати або розбирати, наносити удари, розводити поруч вогонь, збиратися біля об'єкта групою, самотійно перерізати проводи чи розтяжки тощо.

При виявленні даних предметів працівники зобов'язані: не панікувати, а зберігати спокій; запам'ятати місце знахідки або позначити його; попередити інших працівників та відійти тим самим шляхом, яким рухались на безпечну відстань і головне негайно повідомити про наявну небезпеку представникам ДСНС України – 101 або Національну поліцію – 102 або військових. Слід відмітити, що керівництво забезпечило працівників надійними засобами зв'язку на час перебування та виконання робіт на ділянці лісу.

Інженер з охорони праці разом з керівниками лісництва внесли зміни в інструкції з охорони праці та доповнили їх вимогами безпеки стосовно дій працівників під час пересування та виконання робіт в умовах небезпечних ситуацій воєнного стану. Відповідно, інженер з охорони праці інформує працівників про внесені зміни до галузевих нормативно-правових актів.

Враховуючи реалії сьогодення і трагічні ситуації, які відбуваються на території Олевської громади, правила мінної безпеки повинна знати кожна цивільна особа. Слід відмітити, що керівництво лісгоспу разом з працівниками організували для колективу і цивільного населення Пункт Незламності на

випадок тривалої відсутності електропостачання (рис. 7.).

Рис. 7. Пункт Незламності в ДП “Олевський лісгосп АПК”

Потрібно пам'ятати, що заходи протимінної безпеки не можуть замінити інших заходів і засобів щодо безпечного виконання лісосічних робіт.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки для керівництва і працівників лісгоспу щодо безпечного проведення лісосічних робіт під час заготівлі лісу з дотриманням законодавчих актів та галузевих нормативно-правових актів з охорони праці в сучасних умовах воєнного стану.

Отже, правильно організована лісогосподарська робота з дотриманням чинного законодавства, збереже життя і здоров'я працівників лісгоспу.

3.3. Стан пожежної безпеки в ДП “Олевський лісгосп АПК”

Відповідно до Закон України “Про пожежну безпеку” роботодавець і працівники обов'язані дотримуватися пожежної безпеки [16, 17, 34]. Керівництво Олевського лісгоспу в установлений термін розробляє і проводить комплекс протипожежних заходів, які контролює ДСНС в Житомирській області. Працівники ДСНС проводять перевірку лісових пожежних станцій в усіх лісництвах, наявності пожежної техніки, а також проводять навчання, перевірку знань і дій працівників на випадок лісової пожежі. Лісові пожежні станції

лісгоспу щорічно здійснюють підготовку до пожежонебезпечного періоду. Ретельно оглядають готовність протипожежної техніки та інвентарю.

В 2021 році в лісгоспі створені сучасні спостережні пункти, які оснащені відеокамерами та радіостанціями (рис. 8.).

Відеокамери встановлені на висоті 48 м і обертаються навколо своєї осі, а радіус їх огляду становить 50 км залежно від погодних умов. Дані з відеокамер виведені на спостережний пункт лісництва, а пожежний черговий щоденно в режимі реального часу спостерігає за лісовими масивами на моніторі.

За допомогою цих засобів лісова охорона постійно знаходиться на зв'язку, може швидко виявити найменші задимлення, місця загорання на ранніх стадіях і з високою точністю визначити координати кварталу, відділу, урочища та вчасно ліквідувати осередок лісової пожежі.

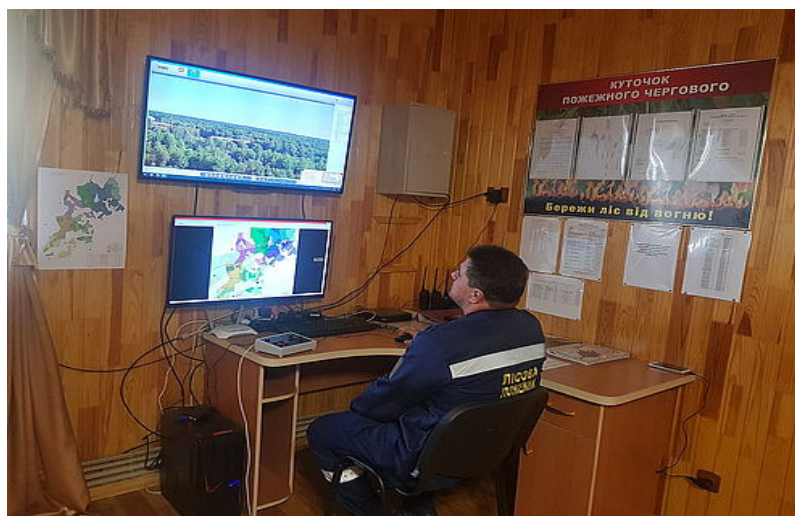

Рис. 8. Спостережний пункт лісової пожежної охорони

В пожежонебезпечний період в лісгоспі пожежна охорона здійснює цілодобове чергування з постійним патрулюванням лісових масивів.

Лісова пожежна охорона лісгоспу має достатню кількість спеціальних протипожежних засобів (табл. 3.), пожежного автотранспорту(рис. 9.) та протипожежного інвентарю для реагування, виявлення та ефективної боротьби з лісовими пожежами (рис. 10.).

Рис. 9. Пожежний автотранспорт

Таблиця 3.

Наявність протипожежних засобів в лігоспі

№ з/п	Назва протипожежного засобу	Кількість, шт
1.	Телевізійна система відеоспостереження	2
2.	Пожежно-спостережні вежі	2
3.	Автомобіль пожежний	5
4.	Бортовий автомобіль	5
5.	Мотоцикл	13
6.	Колісний трактор	9
7.	Плуг ПКЛ-70	7
8.	Пожежні цистерни	5
9.	Пожежний напірний рукав, м.п.	880
10.	Мотопомпи	6
11.	Ранцеві лісові вогнегасники	45
12.	Навісні насоси	3
13.	Запалювальні апарати	8
14.	Стаціонарні радіостанції	5

15.	Переносні радіостанції	20
16.	Відра	30
17.	Бідони для води	10
18.	Спецодяг, комп.	60
19.	Лопати	260
20.	Сокири	50
21.	Кухлі для питної води	45
22.	Аптечка долікарської допомоги	10

На ділянці, де проводять заготівлю лісу спеціально облаштовані місця для паління та зберігання паливно-мастильних матеріалів. Лісівникам забороняється розкидати негашені сірники, недопалки, ганчірки просочені мастилом чи бензином, користуватись бензиномоторними пилами з несправною паливною системою та відкритим полум'ям[21].

Рис. 10. Засоби індивідуального захисту та засоби для гасіння пожеж

Для попередження лісових пожеж фахівці лісгоспу регулярно проводять профілактичні протипожежні заходи та роз'яснювальну роботу з населенням, оновлюють наглядну агітацію, встановлюють біл-борди з пожежної безпеки.

Отже, стан пожежної безпеки в ДП “Олевський лісгосп АПК” знаходиться на належному рівні з виконанням всіх протипожежних заходів в особливий період для нашої країни воєнного стану.

ВИСНОВКИ

1. ДП “Олевський лісгосп АПК” з початком воєнного стану переведений на особливий режим роботи.

2. Керівництво лісгоспу співпрацює з ДСНС України, Національною поліцією та військовою адміністрацією для визначення спільних дій під час проведення лісгосподарської діяльності в умовах воєнного стану.

3. Керівники лісництв організовують і проводять семінари-навчання для працівників щодо безпечного перебування і виконання робіт на території лісу, де можуть знаходитись нерозірвані боєприпаси та їх частини.

3. В Інструкції з охорони праці для лісівників внесли зміни до вимог безпеки при заготівлі лісу на місцевості, де можливе знаходження підозрілих вибухонебезпечних предметів.

4. Інженер з охорони праці регулярно інформує працівників про внесені зміни до галузевих нормативно-правових актів.

5. Бригада найманих працівників дотримується вимог безпеки під час рубок лісу, щоб попередити нещасні випадки.

6. Лісова пожежна охорона лісгоспу забезпечена сучасними протипожежними засобами для виявлення, реагування та ефективної боротьби з лісовими пожежами.

Для безпечного виконання лісосічних робіт в ДП “Олевський лісгосп АПК” необхідно виконувати практичні рекомендації:

1. Постійно підвищувати рівень знань працівників з питань безпеки та гігієни праці.

2. Посилити контроль проходження найманими особами медичних оглядів.

3. Проводити обов’язкове державне страхування тимчасово найманих працівників для проведення рубок лісу.

4. Постійно оновлювати лісозаготівельну техніку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнян К. А., Бездітко Л. В. Безпечні методи роботи при заготівлі лісу в умовах ДП “Коростенське ЛГ АПК”. *Ліс, наука, молодь* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 17-18.
2. Арутюнян К. А., Бездітко Л. В. Безпека праці при організації та виконанні лісосічних робіт в ДП “Коростенське ЛГ АПК”. *Лісівнича освіта і наука у контексті сучасних викликів лісової галузі* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 121-123.
3. Бездітко Л. В., Василенко А. М., Корбун В. І. Виробничий ризик в галузі лісового господарства. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 33-35.
4. Василенко А. М. Безпека праці при заготівлі лісу в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 68-70.
5. Виноградов О. В. Аналіз стану охорони праці в Україні. *Статистика України*. 2011. №3. С. 31-35.
6. Гандзюк М.П., Желібо Є. П., Халімовський М.О. Основи охорони праці : підручник. Київ: Каравела, 2004. 408 с.
7. Гандзюк М. П. Основи охорони праці : підручник / за ред. М. П. Гандзюка. 5-е вид. Київ : Каравела, 2011. 384 с.
8. Гогіташвілі Г. Г. Управління охороною праці на підприємстві. Львів: Інститут «Львівська політехніка», 1991. 38 с.
9. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці: підручник. Львів: Афіша, 2002. 320с.
10. Гогіташвілі Г. Г. Особливості впровадження міжнародних стандартів безпеки. *Охорона праці* : підручник. Львів: Афіша, 2009, №3. С. 19-20.

11. Грималюк Б.Т., Чайковський Б.П. Нова система управління охороною праці *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*: зб. матеріалів наук.-прак. конф, Т.16, №3. (60), Ч 5, 2014. С. 252-260.

12. Дейнека А.М. Ефективність планування заходів з охорони праці на лісогосподарських підприємствах на основі оцінювання ризику виробничого травматизму. *Науковий вісник НЛТУ України* : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2013, Вип. 23. С. 129-138.

13. Дейнека А.М. Пріоритетні напрямки перерозподілу коштів на профілактику виробничого травматизму на підприємствах лісової галузі *Науковий вісник НЛТУ України* : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2014, Вип. 24.2, С. 186–195.

14. Державна служба України з питань праці. Джерело інформації.
URL: <https://dsp.gov.ua>.

15. Дочірнє підприємство “Олевський лісгосп АПК”.
URL: <https://olevsklisapk.com.ua/>

16. ДНАОП 0.01-1.01-94 Правила пожежної безпеки України.

17. ДНАПБ 0.01-001-2004 Правила пожежної безпеки в лісах України.

18. ДНАОП 0.00-4.12-99. Типове положення про навчання з питань охорони праці.

19. ДНАОП 0.00-4.26-96. Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, та іншими засобами індивідуального захисту.

20. Закон України “Про охорону праці ” від 01.01.2003 року.

21. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М. *Основи охорони праці* : підручник, Київ: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

22. Існюк С. Ю., Ковтун А. І. Охорона праці в лісовому господарстві. Проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Проблеми охорони праці*,

промислової та цивільної безпеки : зб. 25 всеукр. наук.-мет. конф. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 56-58.

23. Керб Л. П. Основи охорони праці : навч. посібник. Вид. 2-ге. Київ : КНЕУ, 2006. – 216 с.

24. Кодекс законів про працю. Редакція Закону N 871-12 від 20.03.91.

25. Корбун В. І. Стан охорони праці в ДП “Олевський лісгосп АПК” в сучасних умовах. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 128-130.

26. Кошовенко Ю. В., Бездітко Л. В. Ефективність системи управління охороною праці в умовах ДП “Овруцьке ЛГ”. *Лісівнича освіта і наука у контексті сучасних викликів лісової галузі* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 118-120.

27. Кошовенко Ю. В., Бездітко Л. В. Безпека при виконанні лісокультурних робіт в ДП “Овруцьке ЛГ”. *Лісівнича освіта і наука у контексті сучасних викликів лісової галузі* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 121-123.

28. Кошовенко Ю. В. Арутюнян К. А., Бездітко Л. В. Організація роботи з охорони праці в лісових господарствах Житомирщини. *Ліс, наука, молодь* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 121-122.

29. Лесенко Г. Методика контролю стану умов та безпеки праці. *Охорона праці* . Київ : Каравела, №9, 2014. 40 с.

30. Мітюк Л.О., Дмитренко О.О. Проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки* : зб. 15 всеукр. наук.-мет. конф. Харків : НУЦЗУ, 2018. С. 231-235

31. НАОП Б.06.02.005-94 Типове положення про спеціальне навчання, інструктажі та перевірку знань з пожежної безпеки на підприємствах в установах та організаціях.

32. Охорона праці у лісовому господарстві. Навчальний посібник / О. В. Войналович., Є. І. Марчишина, Т. О. Зубок, В. М. Степанишин., 2018. – 570 с.

33. Правила охорони праці для працівників лісового господарства талісової промисловості (НПАОП 02.0-1.04-05). Держнагляд охорони праці України від 13.07.2005 № 119. Київ : Відлуння, 2005. 475 с.

34. Правила пожежної безпеки в лісах України. Затверджено наказ Держкомлісгоспу України 27.12.2004 №278 [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-05#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-05#Text).

35. Романенко Н. В. Особливості вдосконалення навчання з питань охорони праці в Україні. *Проблеми охорони праці в Україні* : зб. наук. праць. Київ : ННДПБООП, 2010, Вип. 18. С. 94–99.

36. Степанишин В.М. Експертні дослідження професійного ризику на підприємствах лісового господарства. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість* : міжвідомч. наук.-техн. зб. Львів : Вид-во НЛТУ України, 2012, Вип. 38. С. 34-38.

37. Степанишин В. М. Підвищення ефективності охорони праці у лісовому господарстві на основі оцінення виробничого ризику : дис. канд. техн. наук : 05.26.01 / Степанишин Василь Михайлович. Львів, 2015. – 172 с.

38. Тисовський Л.О. Регресійний аналіз причин виробничого травматизму працівників Держкомлісгоспу України. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість* : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України, 2011, Вип. 37.2. С. 34-38.

39. Шалько А. В., Грималюк Б. Т., Чайковський Б. П., Павлик Н. І., Ярошович І. Г. Нова система управління охороною праці. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С. З. Гжицького*, Т. 16, №3 (60), Ч. 5, 2014. С. 252 – 261.

40. Фонд соціального страхування України. URL:<https://www.fssu.gov.ua/fse/control/mail/uk/index>.